

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

30.05.2023. Nr. 1-8/16

Latvijas Republikas
Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas
priekšsēdētājam I.Bērziņam
sociala.komisija@saeima.lv

Par priekšlikumiem likumprojektam „Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” (Nr.222/Lp14) - atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojumu

2023.gada 25.maijā 1.lasījumā Saeimā tika pieņemts likumprojekts „Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” (Nr.222/Lp14). Latvijas Republikas tiesībsargs ir saņēmis informāciju no Labklājības ministrijas, ka tā plāno iesniegt priekšlikumus minētajam likumprojektam, tai skaitā, rosinot pieņemt jaunas normas attiecībā uz atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojuma (turpmāk – APLP) ieviešanu, pakalpojuma sniegšanu deleģējot nevalstiskajai organizācijai – biedrībai „Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „ZELDA”” (turpmāk - RC Zelda).

Vēlamies paust atbalstu APLP regulējuma iestrādei Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā. Tāpat arī uzskatām, ka labs risinājums ir minētā pakalpojuma sniegšanas deleģēšana RC Zelda, ņemot vērā tās ilggadējo pieredzi šā pakalpojuma nodrošināšanā. Arī tiesībsargam ir bijusi ilgstoša un ļoti laba sadarbība ar RC Zelda, pārliecinoties par to sniegto pakalpojumu augsto kvalitāti.

Papildus vēlamies uzsvērt, ka ir īpaši būtiski nekavēties ar šī regulējuma pieņemšanu, jo, pirmkārt, neieviešot APLP, Latvijas Republika jau ilgstoši nepilda starptautiskās saistības, ko tā uzņēmusies ratificējot ANO „Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām” (turpmāk – ANO konvencija), tā rezultātā būtiski ierobežojot tiesības daļai no sabiedrības. Otrkārt, pakalpojuma ieviešanu jau paredz Labklājības ministrijas un Tieslietu ministrijas izstrādātais konceptuālais ziņojums “Par atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojuma izveidi”, kas apstiprināts ar Ministru kabineta 2023. gada 10. janvāra rīkojumu Nr.8 (prot. Nr.1 23.§) un tas paredz APLP pakalpojuma ieviešanu 2023.gadā. Tomēr, lai APLP pakalpojumu varētu nodrošināt jau no šī gada 1. novembra, steidzami nepieciešami grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, ietverot

deleģējumu jauniem MK noteikumiem. Tāpat savlaicīgi jāsaņem deleģējuma līgums un finansēšanas kārtība, nepieciešama jaunu atbalsta personu apmācība u.c.

ANO konvencija ir spēkā Latvijā kopš 2010.gada 31.marta. Un, atbilstoši ANO konvencijas 1.pantam, pie personām ar invaliditāti pieder arī personas, kurām ir ilgstoši garīgi traucējumi. ANO Konvencija paredz virkni tiesības, tai skaitā arī tās 12.pants paredz tiesības uz tiesībspējas un rīcībspējas atzīšanu. ANO konvencijas 12. panta 3. punkts atzīst, ka dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt tā atbalsta pieejamību personām ar invaliditāti, kas tām varētu būt nepieciešams, īstenojot rīcībspēju.¹ 2010.gadā, ratificējot ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām, Latvija ir apņēmusies veikt nepieciešamos pasākumus, lai personām ar invaliditāti nodrošinātu nepieciešamo atbalstu, īstenojot savu rīcībspēju visās dzīves jomās.

Savos secinājumos par dalībvalstu sākotnējiem ziņojumiem saistībā ar 12. pantu ANO Personu ar invaliditāti tiesību komiteja ir vairākkārt norādījusi, ka dalībvalstīm “jāpārskata tiesību akti, kas pieļauj aizbildnību un aizgādību, un jāveic pasākumi, lai izstrādātu tādas tiesību aktus un politikas nostādnes, kas aizvieto lēmumu pieņemšanas sistēmu aizstātu ar atbalstītās lēmumu pieņemšanas sistēmu, kurā tiek cienīta personas patstāvība, griba un izvēle”. 2017. gadā ANO Personu ar invaliditāti tiesību komiteja arī Latvijai jau ir norādījusi: “atcelt Civillikumā ietvertās tiesību normas par aizvieto lēmumu pieņemšanu, un atjaunot rīcībspēju pilnā apjomā visām personām ar invaliditāti, izmantojot atbalstītās lēmumu pieņemšanas mehānismu, kas respektē personas autonomiju, gribu un izvēli”.²

Turklāt, būtiski atzīmēt, ka tiesības uz rīcībspējas īstenošanas atbalstu neierobežo, pamatojoties uz apgalvojumu, ka šāds atbalsts rada nesamērīgu un nepamatotu slogu. Valstij ir absolūts pienākums nodrošināt piekļuvi rīcībspējas īstenošanas atbalstam.³ Tiesības uz rīcībspēju ir pamattiesības, kas jānodrošina, lai persona varētu izmantot visas pārējās ANO Konvencijā paredzētās tiesības.

2013. gada 19. novembrī Ministru kabineta sēdē tika apstiprināts Labklājības ministrijas “Informatīvais ziņojums par priekšlikumiem tiesiskajam regulējumam par atbalsta mehānismu personām ar invaliditāti”. 2013.gada 19.novembra Ministru kabineta sēdes protokollēmums noteica uzdevumu: “Ne vēlāk kā viena gada laikā pēc pilotprojekta īstenošanas pabeigšanas Labklājības ministrijai sadarbībā ar Tieslietu ministriju sagatavot un labklājības ministram iesniegt Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par priekšlikumiem Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 12.panta īstenošanai.”⁴

Labklājības ministrija 2016.gadā uzsāka darbu pie APLP pakalpojuma izstrādes. No 2017.gada 1.decembra līdz 2019.gada 30.novembrim RC ZELDA veiksmīgi realizēja izmēģinājumu projektu APLP pakalpojuma ieviešanā, kura gaitā arī tika detalizēti izstrādāts APLP pakalpojums.⁵

¹ [ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. 12. pants “Vienlīdzīga tiesībspējas atzīšana”](#). Publicēts: “Latvijas Vēstnesis”, 17.02.2010. Nr. 27 (4219)

² [Noslēguma piezīmes par Latvijas Republikas par Konvencijas ieviešanu Latvijā \(Rekomendācijas\)](#)

³ [ANO Komitejas Vispārējais komentārs Nr.1 \(2014\) 12.pants Vienlīdzīgas tiesībspējas atzīšana, 34.punkts](#)

⁴ [Ministru Kabineta 2013. gada 19. novembra sēdes protokollēmums \(prot.Nr.61 58.§\)](#)

⁵ [Gala ziņojums “Atbalsta personas pakalpojuma izmēģinājumu projekta rezultātu izvērtējums”](#)

Izmēģinājumu projekta secinājumi pierāda, ka izstrādātais pakalpojuma saturs visaptveroši ietekmē personu ar garīga rakstura traucējumiem dzīves kvalitātes uzlabošanā. Piemēram, personas ir uzsākušas izglītības ieguves procesu, atradušas darbu, attīstījušas prasmes, pārskatīti rīcībspējas ierobežojumi vai rīcībspēja pilnībā atjaunota, uzsākta dažāda valsts un pašvaldību atbalsta veidu saņemšana (apgādnieka zaudējuma pensija, invaliditātes pensija, iegūts trūcīgās personas statuss, personām noteikts cietušā statuss, personas pierēģistrējušās pie ģimenes ārsta, u.tml.), kā arī veiksmīgāk noritējusi komunikācija ar iestāžu darbiniekiem. APLP pakalpojuma izmēģinājumu projekta rezultāti liecina par būtiskiem psihoemocionāliem un sociālekonomiskiem uzlabojumiem atbalstāmo personu dzīvē, kas nākotnē var pozitīvi ietekmēt valsts un pašvaldību budžetus. APLP var arī būtiski uzlabot atbalstāmo personu garīgo veselību, tādējādi ar laiku ievērojami samazinot iespējamās ārstniecības izmaksas.⁶

Vēl izmēģinājumu projekta laikā, lai nodrošinātu personām ar invaliditāti iespēju īstenot rīcībspēju visās dzīves jomās, Valsts kontrole aicināja Labklājības ministriju veikt nepieciešamās darbības APLP pakalpojuma sniegšanas nepārtrauktības nodrošināšanai.⁷ Tomēr, noslēdzoties izmēģinājumu projektam, pakalpojuma sniegšanas nepārtrauktības nodrošināšana valsts līmenī netika nodrošināta.

Tādējādi, kā jau iepriekš tika minēts, Latvijas Republika ilgstoši nepilda starptautiskās saistības, ko tā uzņēmusies ratificējot ANO Konvenciju, tā rezultātā būtiski ierobežojot tiesības daļai no sabiedrības, kas nereti ir arī viena no sabiedrības vismazaizsargātākajām daļām. Līdz ar to, lūdzam pievērst īpašu uzmanību, lai vairāk nenotiktu kavēšanās ar APLP pakalpojuma ieviešanu, atbalstot priekšlikumus likumprojektam „Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” (Nr.222/Lp14) par APLP pakalpojuma normatīvo regulējumu.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

I. Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

---

⁶ [Gala ziņojums “Atbalsta personas pakalpojuma izmēģinājumu projekta rezultātu izvērtējums”](#)

⁷ Valsts kontroles Revīzijas ziņojums “Deinstitucionalizācija –iespēju tilts cilvēku ar invaliditāti dzīvei sabiedrībā”, Rīga, 2018.; 88.lpp